

I. В О В Е Д

Јавното обвинителство како единствен и самостоен државен орган што ги гони сторителите на кривичните дела и врши други работи утврдени со закон, функцијата и поставеноста во правниот систем и неговата надлежност е заснована на чл.106 од Уставот на Република Северна Македонија, одредбите од Законот за јавно обвинителство и други закони по кои постапува.

Согласно законот, Јавното обвинителство е организирано според принципите на хиерархија и субординација и тоа во три нивоа: основни јавни обвинителства, виши јавни обвинителства и Јавно обвинителство на Република Северна Македонија.

Јавнообвинителската функција ја извршуваат јавните обвинители, при што јавните обвинители во основните јавни обвинителства постапуваат пред основните судови, јавните обвинители во вишите јавни обвинителства постапуваат пред апелационите судови и јавните обвинители во Јавното обвинителство на Република Северна Македонија постапуваат пред Врховниот суд на Република Северна Македонија.

Во мрежата на јавните обвинителства функционира и Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција со седиште во Скопје кое е надлежно за целата територија на Република Северна Македонија за кривични дела определени со законот. Ова обвинителство постапува пред Одделението за организиран криминал и корупција при Основниот кривичен суд Скопје.

Современите облици на криминалот, а особено тешкиот и организираниот криминал не може да се откријат и да се обезбедат докази без примена на посебни истражни мерки. Тие се определуваат само тогаш кога е веројатно дека со другите доказни средства нема да биде возможно и доволно ефикасно обезбедување податоци и докази неопходни за успешно водење на кривичната постапка.

Согласно чл.271 од ЗКП Јавниот обвинител на Република Северна Македонија има обврска еднаш годишно да достави извештај до Собранието на Република Северна Македонија, за посебните истражни мерки што се побарани во претходната календарска година.

II. ПОИМ И ВИДОВИ МЕРКИ

Со измените на Законот за кривичната постапка од 2004 година и со подоцнежните измени воведени се дополнителни мерки за успешно водењето на истрагата - посебни истражни мерки за кривичните дела од организираниот криминал и други тешки кривични дела. Започнувањето на примената на посебните истражни мерки е од исклучително значење во борбата со организираниот криминал.

Посебните истражни мерки, по својата природа, претставуваат смислено нарушување на одредени човекови слободи и права загарантирани со Уставот и меѓународните документи, а заради остварување на повисоки цели - заштита на општеството и граѓаните од тешки форми на криминал, ефикасна и успешна борба против истиот. Со посебните истражни мерки на органите на кривичниот прогон значително им се надминуваат или намалуваат потешкотиите при откривањето и гонењето на организираниот и тешкиот криминал, но и им се овозможува активна улога уште во претходната постапка.

Од овие причини примената на ваквите мерки е прецизно регулирана во Законот за кривичната постапка како и во другите закони (Закон за следење на комуникациите) и предвидена само во строго определени случаи кога е веројатно дека ќе се обезбедат податоци и докази неопходни за успешно водење на кривичната постапка, а кои на друг начин не можат да се соберат.

Посебните истражни мерки, нивниот вид и број утврдени со чл.252 од ЗКП, се:

- следење и снимање на телефонски и другите електронски комуникации во постапка утврдена со посебен закон од член 252 ст.1 т.1;
- следење и снимање во дом, затворен или заграден простор што му припаѓа на тој дом или деловен простор означен како приватен или во возило и влез во тие простории заради создавање на услови за следење на комуникации од член 252 ст.1 т.2;
- тајно следење и снимање на лица и предмети со технички средства надвор од домот или деловен простор означен како приватен од член 252 ст.1 т.3;
- таен увид и пребарување во компјутерски систем од член 252 ст.1 т.4;
- автоматско, или на друг начин пребарување и споредување на личните податоци од чл.252 ст.1 т. 5;
- увид во остварени телефонски и други електронски комуникации од член 252 ст.1 т.6;
- симулиран откуп на предмети од член 252 ст.1 т.7;
- симулирано давање и примање поткуп од член 252 ст.1 т.8;
- контролирана испорака и превоз на лица и предмети од член 252 ст.1 т.9;
- користење на лица со прикриен идентитет за следење и собирање на информации или податоци и инфилтрирање во организирани криминални групи од член 252 ст.1 т.10;
- отворање симулирана банкарска сметка од член 252 ст.1 т.11;
- симулирано регистрирање на правни лица или користење на постојни правни лица за собирање на податоци од член 252 ст.1 т.12.

III. СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД

Во основните јавни обвинителства во Република Северна Македонија во текот на 2020 година применети се посебни истражни мерки од чл.252 од ЗКП во вкупно 67 случаи против 404 лица со утврден идентитет, 22 лица со неутврден идентитет и 124 предмети на кривично дело.

За споредба, во 2019 година во сите основни јавни обвинителства применети се посебни истражни мерки од чл.252 од ЗКП во вкупно 103 случаи против 338 со утврден идентитет, 17 лица со неутврден идентитет и 313 предмети на кривично дело.

Доколку се изврши анализа на бројот на спроведени посебни истражни мерки во текот на 2020 година, со бројот на спроведени посебни истражни мерки во текот на 2019 година, може да се констатира дека во текот на 2020 година постои намалување на бројот на спроведени посебни истражни мерки, во однос на 2019 и тоа од 103 случаи на 67 случаи што значи намалување за 35%. Спротивно, бројот на лица со утврден идентитет против кои се применети мерките е зголемен од 338 лица во 2019 година на 404 лица во 2020 година, што претставува зголемување од 19%. Во делот на мерките кои се применуваат према предмети постои значително намалување од 60% и тоа од 313 предмети на кривично дело во 2019 година на 124 предмети на кривично дело во 2020 година.

Треба да се напомене дека вкупниот статистички преглед на број на случаи и бројот на лица со утврден и со неутврден идентитет спрема кои се спроведени посебни истражни мерки не претставува прост збир на поединечните бројки кои ќе бидат изложени во прегледот на примената на посебните истражни мерки по вид и по кривично дело. Ваквата состојба е резултат на фактот дека најчесто во пракса не се применува посебна истражна мерка само по еден основ, односно во повеќето случаи се оди на комбинирање на повеќе видови на посебни истражни мерки.

III.1. ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНА НА ПОСЕБНИТЕ ИСТРАЖНИ МЕРКИ ПО ВИД И ПО КРИВИЧНО ДЕЛО

1. Мерка од член 252 ст.1 т.1 (Следење и снимање на телефонските и други електронски комуникации во постапка утврдена со посебен закон).

- Оваа мерка е применета во вкупно 54 случаи, против 196 лица со утврден идентитет, и за 22 предмети - телефонски линии кои ги користат непознати лица во моментот на спроведување на мерката.

- Во 4 случаи примената на мерката траела до 1 месец, во 1 случај до 2 месеци, во 19 случаи до 3 месеци, во 4 случаи до 4 месеци, во 1 случај до 5 месеци, во 2 случаи до 6 месеци и во 5 случаи до 8 месеци.

- Како резултат на доказите прибавени од примената на посебните истражни мерки во 12 случаи против 39 лица се донесени Наредби за спроведување на истражна постапка, во 5 случаи е

запрена истражната постапка бидејќи не се обезбедени доволно докази, против 2 лица се поднесени обвинителни акти и во 12 случаи мерката е во тек.

Во однос на 2019 година кога имало 39 случаи против 148 лица и 13 предмети на кривично дело, во 2020 година постои зголемување од 38% кај случаите каде е применета во 54 случаи во опфатот на лица и тоа 196 лица што значи зголемување од 32% и најголемо зголемување кај предметите на кривично дело каде во 2020 година има опфатено 148 предмети на кривично дело, што претставува зголемување од 69%.

Кривични дела

- чл.123 ст.1 од КЗ (Убиство), во 1 случај.
- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 25 случаи.
- чл.251 од КЗ (Оштетување и неовластено навлегување во компјутерски систем), 1 случај.
- чл.265 од КЗ (Присвојување на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости), во 1 случај.
- чл.266 од КЗ (Изнесување во странство на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости) во 1 случај.
- чл.353 од КЗ (Злоупотреба на службената положба и овластување) во 1 случај.
- чл. 394 од КЗ (Злосторничко здружување) во 2 случаи.
- чл.394-а од КЗ (Терористичка организација), во 1 случај.
- чл.394-б од КЗ (Тероризам) во 1 случај.
- чл.396 од КЗ (Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи) 3 случаи.
- чл.418-б од КЗ (Криумчарење на мигранти) во 4 случаи.
- чл.418-в од КЗ (Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе , трговија со малолетно лице и криумчарење на мигранти) во 4 случаи.

2. Мерка од член 252 ст.1 т.2 (Следење и снимање во дом, затворен или заграден простор што му припаѓа на тој дом или деловен простор означен како приватен или во возило и влез во тие простории заради создавање на услови за следење на комуникации).

- Оваа мерка е применета во вкупно 2 случаи, против 1 лице со утврден идентитет и опфатени се 1 предмет - објекти врз кои е применета мерката.

- Во 1 случај примената на мерката траела до 4 месеци, во 1 случај мерката е во тек,

- Во 1 случај мерката е запрена бидејќи не се обезбедени доволно докази.

Кај оваа мерка во однос на 2019 година кога е применета во 5 случаи против 4 лица , имаме намалување во бројот на случаите за 60% и кај лицата за 75%, односно 2 случаи против 1 лице и 1 предмет на кривично дело.

Кривични дела

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 1 случај.

- чл.394 од КЗ (Злосторничко здружување), во 1 случај.

3. Мерка од член 252 ст.1 т.3 (Тајно следење и снимање на лица и предмети со технички средства надвор од домот или деловен простор означен како приватен).

- Оваа мерка е применета во вкупно 55 случаи против 17 лица со утврден идентитет и против 55 предмети врз кои се применувала мерката.

- Во 6 случаи примената на мерката траела до 1 месец , во 17 случаи до 3 месеци, во 3 случаи до 4 месеци , во 1 случај до 5 месеци и во 7 случаи до 6 месеци, во 3 случаи мерката е во тек.

- Како резултат на доказите прибавени од примената на посебните истражни мерки против 42 лица во 13 случаи се донесени Наредби за спроведување на истражна постапка, во 10 случаи постапката е запрена поради тоа што не биле обезбедени доволно докази или поради претек на времето за кое е определена мерката.

Во однос на 2019 година кога мерката била применета во 39 случаи против 156 лица и 89 предмети на кривично дело, имаме зголемување во 41% кај случаите, додека кај опфатените лица имаме значително намалување од 89%, а кај предметите намалување за 38%.

Кривични дела

- чл.123 од КЗ (Убиство), во 1 случај.

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство, пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 31 случаи.

- чл.253 од КЗ (Неовластено примање подароци) , во 1 случај.

- чл.265 од КЗ (Присвојување на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости), во 1 случај.

- чл.266 од КЗ (Изнесување во странство на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости) во 1 случај.

- чл.353 од КЗ (Злоупотреба на службената положба и овластување) во 4 случаи.
- чл.357 од КЗ (Примање поткуп), во 1 случаи.
- чл.359 од КЗ и чл.273 од КЗ (Примање награда за противзаконито влијание), во 1 случај.
- чл. 394 од КЗ (Злосторничко здружување) во 2 случаи.
- чл.394-а од КЗ (Терористичка организација), во 1 случај.
- чл.394-б од КЗ (Тероризам) во 1 случај.
- чл.396 од КЗ (Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи) 3 случаи.
- чл.418-б од КЗ (Криумчарење на мигранти) во 4 случаи.
- чл.418-в од КЗ (Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе , трговија со малолетно лице и криумчарење на мигранти) во 4 случаи.

4. Мерката од чл.252 ст.1 т.4 (Таен увид и пребарување во компјутерски систем), не била применета во ниту еден случај.

5. Мерката од чл.252 т.5 (Автоматско, или на друг начин, пребарување и споредување на лични податоци), не била применета во ниту еден случај.

6. Мерка од член 252 ст.1 т.6 (Увид во остварени телефонски и други електронски комуникации),

- Оваа мерка е применета во 16 случаи против 1 лице со утврден , како и против 63 предмети врз кои се применувала мерката.

- Во 12 случаи примена на мерката траела до 1 месец, а во 4 случаи е во тек.

- Како резултат на доказите прибавени од примената на посебните истражни мерки биле донесени Наредби за спроведување истражна постапка против 15 лица, за 8 лица поднесени се обвинителни акти и е донесена осудителна пресуда, во 1 случај мерката е запрена поради тоа што не биле обезбедени доволно докази или поради претек на времето за кое е определена мерката.

Во 2019 година оваа мерка била применета во 38 случаи и против 2 лица со утврден идентитет, 1 лице со утврден идентитет и против 221 предмети што значи дека во извештајната година имаме намалување кај случаите од 58%, а кај предметите 71%.

Кривични дела

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 8 случаи.

- чл.273 од КЗ (Перење пари и други приноси од казниво дело) во 1 случај.
- чл.322-а (Учество во странска војска , полиција, паравоени или параполициски формации) , во 1 случај.
- чл.353 од КЗ (Злоупотреба на службената положба и овластување), во 1 случај.
- чл.418-б од КЗ (Криумчарење мигранти), во 5 случаи.
- чл.418-в од КЗ (Организирање на група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе, трговија со малолетно лице и криумчарење мигранти, кон кое се приврзува кривично дело 418-б), во 1 случај.

7. Мерка од член 252 ст.1 т.7 (Симулиран откуп на предмети).

- Оваа мерка применета е во 1 случај против 5 лица со утврден идентитет.
- Во 1 случај постапката е во тек.

Во однос на 2019 година кога оваа мерка била применета во 10 случаи против 12 лица во 2020 година имаме значително намалување и тоа кај случаите од 90% (1 случај) и кај лицата од 58% (5 лица).

Кривични дела

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 1 случај.
- чл.396-а од КЗ (Фалсификување на огнено оружје), во 1 случај.

8. Мерката од член 252 ст.1 т.8 (Симулирано давање и примање поткуп)

- Оваа мерка е применета во 1 случај против 1 лице со утврден идентитет.
- Примената на мерката траела до 1 месец.
- Донесена е наредба за спроведување на истражна постапка против 1 лице, по што во истражната постапка била постигната спогодба помеѓу странките.

Во 2019 година оваа мерка е применета во 5 случаи против 4 лица, додека во 2020 година имаме намалување од 80% кога мерката е применета во 1 случај против 1 лице.

Кривични дела

- чл.357 од КЗ (Примање поткуп), во 1 случај.

- чл.359 од КЗ (Примање награда за противзаконито влијание), во 1 случај.

9. Мерката од член 252 ст.1 т.9 (Контролирана испорака и превоз на лица и предмети).

- Оваа мерка е применета против 1 предмет на кривично дело.

- Примената на мерката траела до 4 месеци.

- Мерката е запрена поради тоа што не биле обезбедени доволно докази или поради претек на времето за кое е определена мерката.

Во 2019 година оваа мерка е применета во 3 случаи за 3 предмети, додека во 2020 година имаме намалување од 66% (1 случај, 1 предмет).

Кривични дела

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 1 случај.

10. Мерката од член 252 ст.1 т.10 (Користење на лица со прикриен идентитет за следење и собирање на информации или податоци и инфилтрирање во организирани криминални групи).

- Оваа мерка е применета во 3 случаи против 28 лица со утврден идентитет.

- Во 2 случаи примената на мерката против 26 лица е сеуште во тек, а во 1 случај против 2 лица примената на мерката е запрена поради тоа што не биле обезбедени доволно докази.

Во однос на 2019 година кога оваа мерка била применета во 11 случаи против 28 лица, во 2020 година има намалување на бројот на случаи за 81% (3 случаи), а бројот на лицата е истоветен (28 лица).

Кривични дела

- чл.215 од КЗ (Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурзори), во 2 случаи.

- чл.265 од КЗ (Присвојување на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости), во 1 случај.

- чл.266 од КЗ (Изнесување во странство на добра под привремена заштита или културно наследство или природни реткости) во 1 случај.

- чл.396-а од КЗ (Фалсификување на огнено оружје), во 1 случај.

11. Мерката од член 252 ст.1 т.11 (Отварање симулирана банкарска сметка), не била применета во ниту еден случај.

12. Мерката од член 252 ст.1 т.12 (Симулирано регистрирање на правни лица или користење на постојни правни лица за собирање на податоци), не била применета во ниту еден случај.

IV. ЗАКЛУЧОК

Со примена на посебните истражни мерки зголемена е ефикасноста на органите на кривичниот прогон во борбата против организираниот криминал и корупција.

Забележително е дека примената на посебните истражни мерки во текот на 2020 година има тренд на намалување на бројот на случаи во однос на 2019 година, но затоа имаме зголемување на бројот на лица опфатени со мерките што значи дека истите биле насочени кон организирани групи кои се занимаваат со криминал.

По однос на случаите опфатени по вид на посебни истражни мерки видно е зголемување кај мерката од чл.252 ст.1 т.1 (Следење и снимање на телефонски и други електронски комуникации во постапка утврдена со посебен закон) и кај мерката од чл.252 ст.1 т.3 (Тајно следење и снимање на лица и предмети со технички средства надвор од домот или деловен простор означен како приватен) додека кај другите видови мерки е присутно намалување.

Забележително е дека последните истражни мерки во најголем број на случаи се применувале за кривично дело Неовластено производство и пуштање во промет наркотични дроги, психотропни супстанции и перкурзори од чл.215 од КЗ, а потоа кај кривично дело Злоупотреба на службена должност и овластување од чл.353 од КЗ и кривично дело Криумчарење мигранти од чл.418 б и 418 в од КЗ, а потоа следат кривичните дела кои се наброени погоре во извештајот.

Според извештајот за примена на посебни истражни мерки на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција Скопје во извештајниот период водени се постапки во 35 случаи, од кои во 15 случаи јавното обвинителство се јавува по сопствена иницијатива, додека во 20 случаи иницијативата потекнала од Министерството за внатрешни работи.

Од примената на посебните истражни мерки за јавното обвинителство не произлегуваат финансиски импликации со оглед дека мерките ги спроведува Министерството за внатрешни работи и истото не доставува извештај за трошоци произлезени од примената на овие мерки.

Карактеристично е дека во однос на 2019 година примената на овие мерки во 2020 година била поефикасна, времетраењето на примената на мерките е намалено и поголем број случаи завршиле со понатамошно процесирање, отварање на истрага и подигнување на обвинение.

Мерките се применувани само во ситуации во кои не може со конвенционални методи да се прибават докази.

Детерминираноста на примената на посебните истражни мерки во борбата против организираниот криминал и корупција, произлегува од потребата за сузбивање на дејствијата во една претходна постапка и обезбедување квалитетни докази за кривичен прогон. Во спротивно борбата против овој тежок криминал би била неефикасна.

Потребата од овој вид на мерки за обезбедување на докази, се потврдува и со фактот што значителен број истраги во кои биле користени, завршиле со покренување обвинение и осудителни пресуди.

**ЈАВЕН ОБВИНИТЕЛ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Љубомир Јовески**